

J AARBOEK VOOR LITURGIEONDERZOEK  
Yearbook for Ritual and Liturgical Studies



# **Jaarboek voor liturgieonderzoek**

**Yearbook for Ritual and Liturgical Studies**

**deel 31**

**2015**

**Instituut voor Christelijk Cultureel Erfgoed, Groningen  
Instituut voor Rituele en Liturgische Studies, Amsterdam**

# Jaarboek voor liturgieonderzoek

## Yearbook for Ritual and Liturgical Studies

Een uitgave van:

Instituut voor Rituele en Liturgische Studies, Amsterdam, en Instituut voor Christelijk Cultureel Erfgoed, Groningen.

### Redactie

Prof. dr. Marcel Barnard (editor in chief, Amsterdam/Stellenbosch), dr. Martin Hoondert (Tilburg), dr. Mirella Klomp (Amsterdam), dr. Justin Kroesen (Groningen), prof. dr. Paul Post (Tilburg), prof. dr. Thomas Quartier (Nijmegen/Leuven/Rome), prof. dr. Gerard Rouwhorst (Utrecht/Tilburg), prof. dr. Eric Venbrux (Nijmegen).

### Adviesraad

Prof. dr. Sible de Blaauw (Nijmegen), prof. dr. Joris Geldhof (Leuven), prof. dr. Bert Groen (Graz), prof. dr. Benedikt Kranemann (Erfurt), dr. Jan Luth (Groningen), prof. dr. Peter Jan Margry (Amsterdam), prof. dr. Keith Pecklers (Rome/Boston), dr. Susan Roll (Ottawa), prof. dr. Martin Stringer (Swansea).

### Redactiesecretariaat

Instituut voor Rituele en Liturgische Studies  
dr. Mirella Klomp  
PThU, E-vleugel, kamer 1E-64  
De Boelelaan 1105  
NL - 1081 HV Amsterdam  
T 020 598 5716  
irilis@pthu.nl  
www.pthu.nl/irilis

### Abonnementen / losse nummers

Instituut voor Christelijk Cultureel Erfgoed  
dr. Justin Kroesen  
Oude Boteringestraat 38  
NL - 9712 GK Groningen  
T 050 363 4587  
j.e.a.kroesen@rug.nl

### Abonnementen

Abonnementsprijs: € 25,- per jaargang. Abonnementen worden geacht te zijn verlengd, tenzij ze vóór 1 januari zijn opgezegd.

Artikelen (max. 8000 woorden incl. voetnoten) voor het *Jaarboek* kunnen worden gezonden aan het redactiesecretariaat. Richtlijnen voor auteurs zijn daar op te vragen en tevens te vinden op de website [www.pthu.nl/irilis/Publicaties](http://www.pthu.nl/irilis/Publicaties). Alle artikelen worden onderworpen aan een dubbel geanonimiseerde *peer review*. In de regel worden geen artikelen opgenomen die al elders zijn verschenen.

Een jaargang omvat gewoonlijk tussen de 200 en 300 bladzijden.

ISSN: 0924-042X

Redacteur: dr. Louis van Tongeren

Opmaak: Yvonne Mathijssen

Druk: Ridderprint, Ridderkerk

© 2015 Instituut voor Christelijk Cultureel Erfgoed, Groningen / Instituut voor Rituele en Liturgische Studies, Amsterdam.

No part of this book may be reproduced in any form whatsoever without prior written permission from the publishers. In this journal, illustrations taken from web pages are considered as quotations and provided with references accordingly.